

KARSZALAG ÉS MADZAGPUSKA

IV. rész

Varga Ottó

2026. június 09.

TARTALOMJEGYZÉK

- I. Bevezető
- II. Érdekességek, összehasonlítások
- III. Utószó

I. Bevezető

A tanulmánysorozat befejező részében bizonyos tekintetben nem a legizgalmasabb megállapítások és darabok kerülnek bemutatásra, de maguk a tények és konklúziói fontos adalékai az egésznek. Olyan karszalagok is bemutatásra kerülnek, amelyek fél meddig kapcsolódnak a rendfenntartási feladatokhoz, illetve konkrétan a kezdeti időszakban, 1944. őszén és 1945. elején a rendőrt is jelölték.

Az új egyenruházat elkészítése folyamatban van, hiába adták ki 1945. október 29.-n a 276.455/1945. IV.-12. B.M. számú rendeletet a magyar államrendőrség egyenruházati és felszerelési szabályzatáról (*Rendőrségi Közlöny 1946. január 25.-i 3. szám*), kiosztása 1945. végén, 1946. elején történik, de eléggé lassú ütemben.

Külön grafikailag elkészítettem az 1945. októberi egyenruházati szabályzatban szereplő és nem szereplő karszalagokat, valamint az ugyanezen szabályzat szerinti de az 1945. januárinak megfelelő és konkrétan használtakat.

II. Érdekes összehasonlítások

Érdemes külön figyelmet szentelni az 1945 elején és a végén központilag készített karszalagok feliratozásának. Az előző részekben is látható a képeken, hogy az 1945 eleji rendszeresítésnél egy téglalap alakú, fehér vászonra, sablon használatával, fekete festékkel festették fel a két nyelvű feliratokat. Az 1945 végi karszalagok vászon rátétei megnyújtásra kerülnek a rendfokozati rész feltüntetése céljából.

A magyar és orosz nyelvű feliratokat érdemes összevetni alaki és formai szempontok szerint. A sablon használata mindkét esetben egyértelmű. A betűk vastagsága, mérete szintén egyezést mutat. Az orosz nyelvű felirat végződésének változtatásakor az új sablon elkészítése után is egyeznek a méretek. Ez teljesen alátámasztja a karszalagok alapjainak központilag történő elkészítését.

Értelem szerűen a betűkarakterek a rendfokozati jelzéssel ellátható feliratozású daraboknál kisebbek lettek, az orosz nyelvű felirat egységesült.

01. - 02. kép – az 1945 januári és év közbeni valamint az október végi rátétek

03. – 04. kép - az 1945 januári és év közbeni valamint az október végi „Rendőrség” felirat

05. – 06. kép - az 1945 januári és év közbeni valamint az október végi orosz nyelvű felirat

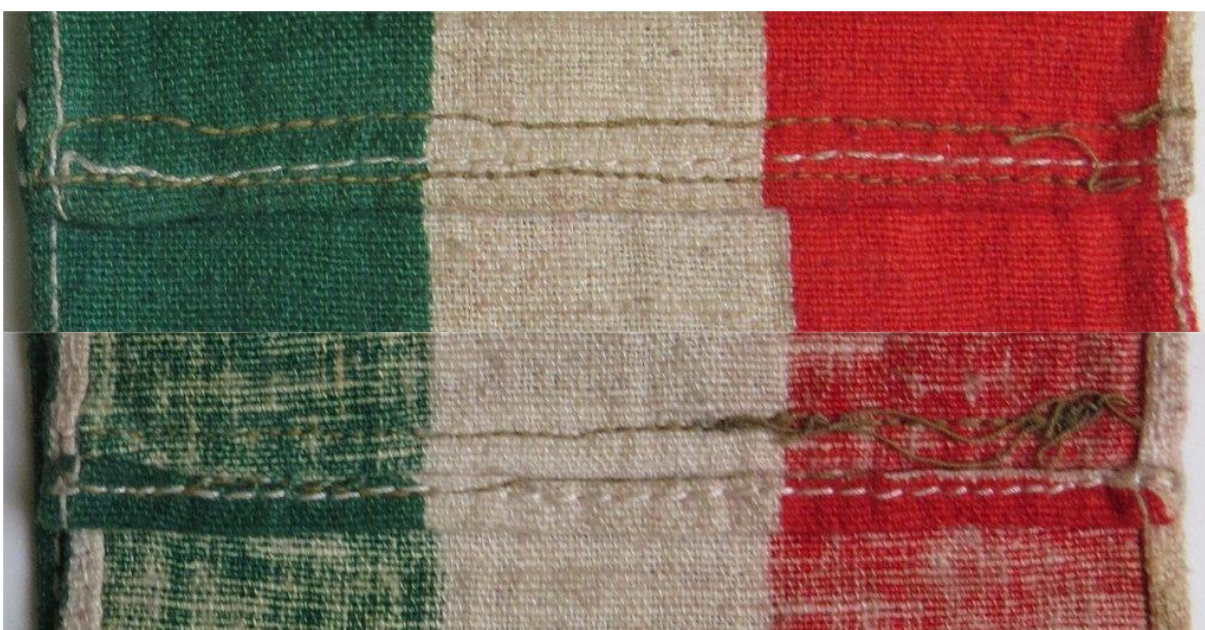
A karszalagok két szélének összevarrását is meg kell említenünk. Központi vagy egyéni készítése? Mivel a nyári és téli ruházaton is hordták a karszalagokat és az egyéneknek is más-más volt a karvastagsága, bizonyosan állítható, hogy a karszalagok két végét nem központilag varrták össze. Alátámasztja ezt, a gépi vagy kézi varrások sokszínűsége is. Egyesek béléssel is ellátták a karszalagok belsejét.

07. – 08. kép – az összevarrás kívülről és belülről

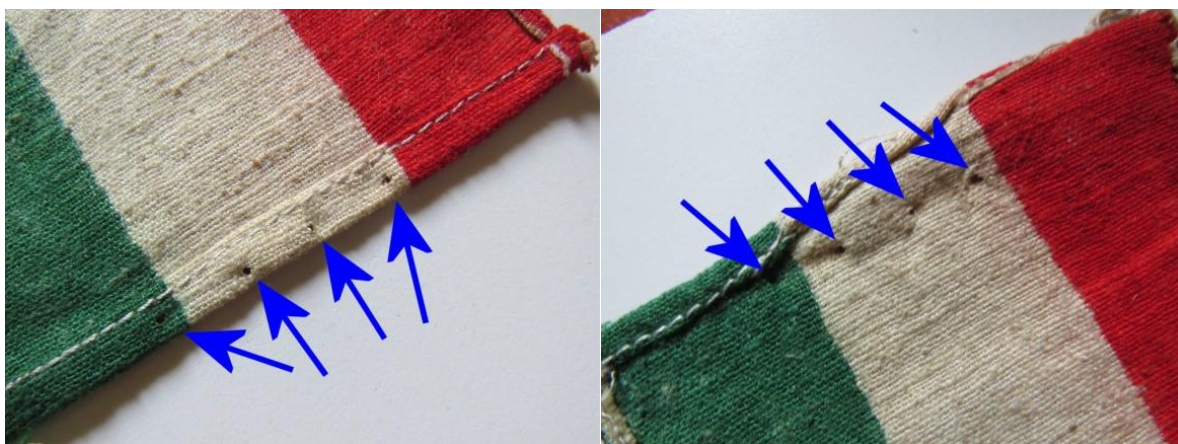

09. kép – szintén egy összevarrás belülről nézve, a karszalag utólagos béléssel lett ellátva

10.-11. és 12.-13. kép – különböző összevarrások, kézzel és géppel

A karszalagokat más formában is rögzítették a karon. Találtam egy feltételezhetően fém szűrő tárgy nyomait, melyek a karszalag végeit középen rögzítette össze. Előfordulnak fémből készült akasztók és patentos megoldások, de vegyes kivitelezésűek is.

14. – 15. kép – valamilyen fém tárgy nyomai kívül és belül az összeillesztéshez

16. – 17. kép – a hurokba bújtatós megoldás

18. – 19. kép – a patentos megoldás

20. – 21. kép - láthatóak a cérnahurkok helyei a kapcsos megoldáshoz és a patentos megoldás ellendarabjainak kifejtett nyomai.

A felszabadított területeken 1944. őszétől polgárőrségek, vörös őrségek, néhol nemzetőrségek és rendvédelmi feladatokkal megbízott személyek is szolgálatot teljesítettek, akik nem voltak korábban rendőri állományban és akkor még nem is lettek azok.

Kordokumentumok alapján a Segédrendőr intézménye is megvalósult, olyan fegyveres közbiztonsági feladatokat ellátó, többnyire civil ruhás személyek voltak, akik a háború utáni rendfenntartásban segédkeztek.

Külön karszalagot viseltek. Erről jogszabályi anyagot fellelni nem sikerült. Nemzeti színű szalag, két nyelvű felirat megfelel a rendeletben foglaltaknak, a Segédrendőri megnevezés rövidítésével. A felirat festett technikával készült. A fehér külső szegély egy háttéranyag, amelyre a feliratos szalagot varrták rá.

Az orosz nyelvű feliratozás a tipikus 1945 év eleji fonetikus jegyeket tartalmazza, mivel „полиция” a felirat a később helyesen használatos „полиция” feliratozásnál.

22. kép – Segédrendőr karszalag 1945. első feléből

Jól látható a két anyag elkülönülése, a szövetanyagok, valamint a festés. A háttéranyag hosszabb, a karszalag felhúzható változatú volt. A szalag két végét kettő gumírozott anyaggal varrták össze.

23. kép – a szövetanyagok és a sablonnal készült feliratozás

24. kép - az összefogató, gumírozott szövetrész

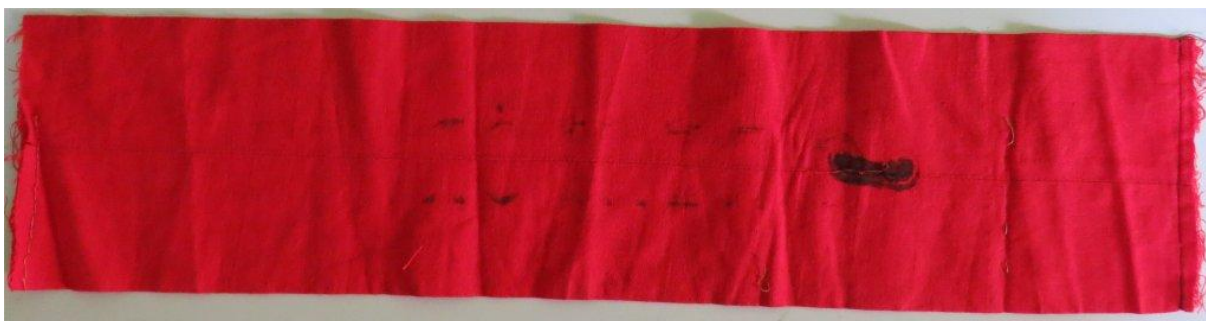
Nem véletlenül használtak csak és kizárólag vörös, piros anyagot egy – egy karszalaghoz. Legfontosabb, hogy a Szovjetunió zászlaja is vörös, piros színű és az egykor Vörös Őrség is vörös, piros alapszínű karszalagot használt. A Vörös Hadsereg tagjai számára világossá válhatott, hogy a vörös karszalagos személy az valamilyen tisztséget lát el, talán nem kellene azonnal letartóztatni.

25. kép A felirat fekete színű festékkal, sablon használatával került fel a karszalagra.

26. kép – a szövetanyag és a festés

27. kép - A hátoldalon látható a festék átitatódás nyomai. A két végét varrással rögzítették össze.

Külön említést érdemel a Magyar Kommunista Párt (MKP) és a Szociáldemokrata Párt (SZDP) Rendező Gárdája. Gyakran R-gárda néven hívták, félkatonai párthadsereg volt. A szervezet a baloldali pártok védelmét, a politikai ellenfelek megfélemlítését, a korábbi nyilas rezsim kiszolgálóinak felkutatása és elszámoltatása és a rendőrség kommunista befolyás alá vonását szolgálta.

A Rendező Gárda működési szabályzatát és felépítését 1945. szeptember 24-én fektették le, de a csoportosulások már 1945 elejétől aktívak voltak Budapesten és más településeken. A szervezet országos hálózatát építették és irányították, soraikból került ki többek között Halas Lajos ezredes is, aki később a Rendező Gárda parancsnoka lett.

Önhatalmúlag jártak el, saját kezdeményezésre tartóztattak le embereket, házkutatásokat tartottak, és fogvatartottakat vallattak. Ezzel párhuzamosan működtek olyan átmeneti, félhivatalos politikai nyomozócsoportok is, mint a „Miklós Gárda”, a „Magyar GPU” vagy a „Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága”. Ezek a csoportok gyakran teljesen átfedték egymást a Rendező Gárda tagságával. A Péter Gábor által vezetett Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya (PRO) kezdetben nem nézte jó szemmel a fegyveres pártmilíciák kontrollálatlan utcai jelenlétét, mert azok veszélyeztették a központi kommunista irányítást.

Működését szigorúbb keretek közé szorították, és tevékenységüket kizárólag a pártrendezvények biztosítására, valamint a nyílt utcai politikai nyomásgyakorlásra korlátozhatták.

A kommunista és szociáldemokrata pártvezetés tudatosan csatornázza be a gárda legmegbízhatóbb, radikális tagjait a hivatalos államrendőrség állományába.

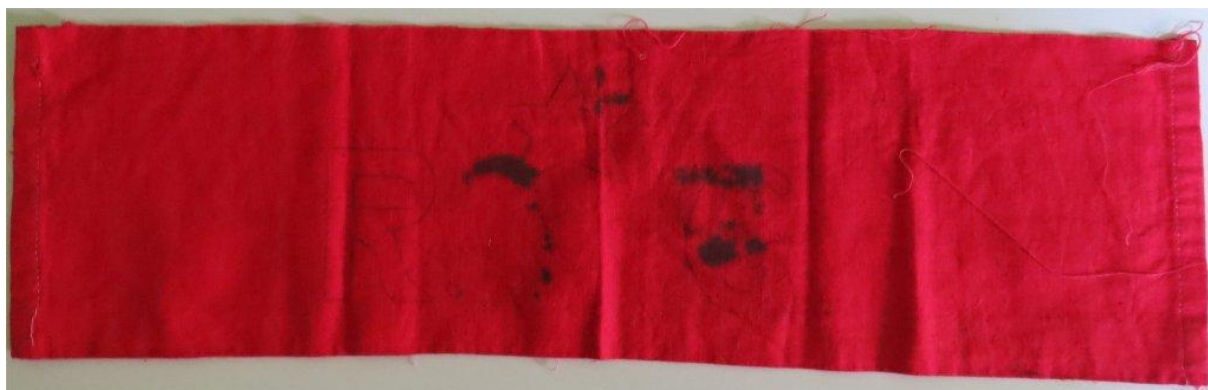
Amikor a kommunisták megkezdték a rendőrség és a politikai nyomozó hatóságok tisztogatását (a nem baloldali elemek eltávolítását), a megüresedett helyeket a Rendező Gárda tagjaival töltötték fel. A gárdisták karszalagját így gyorsan felváltotta a hivatalos rendőrségi egyenruha. Ebben a folyamatban kulcsszerepet játszott a fiatal Kádár János is, aki 1945 elején budapesti rendőrfőkapitány-helyettesként irányította az új rendőri kar kialakítását.

Jelképrendszer is kialakult. A karszalagokon és kitűzőkön az „R” és „G” betű jelent csak meg, középen felettük öt ágú csillag. Később a betűk közé egy vörös szalag is került, mely egy rúddal kapcsolódott az ötágú csillag alsó részéhez. A szalagon „MKP” felirat azaz Magyar Kommunista Párt. A karszalagok többsége vörös, piros színű volt, de más alapszínű karszalagok is voltak, alapvetően fehér színű.

A Rendező Gárda karszalag vörös / piros szövet alapanyagra készült, a széleit gépi varrással szegélyezték. Mindkét oldalán van írás, de csak a belső oldal festett. Mivel a szegélyezés itt látszik, ez lehetett az eredeti belső oldal.

28. kép – a Rendező Gárda kvázi jelképrendszere kezdetben

29. kép - A kialakítása szerint ez lenne a karszalag külső oldala. A fekete festék átitatódott.

30. kép - Fekete színű festékkel kézzel rajzolt "vörös csillag" és "RG" monogram.

31. kép - Kézzel rajzolt "vörös csillag" és "RG" monogram. Kifestése viszont nem történt meg.

Az egykori Vörös Őrség tagjai (1919) is aktivizálták magukat. Az egykori tagok 1919 – 1945 között üldözöttek voltak. A gondosan elrejtett Vörös Őr karszalagok, egyenruhák, sapkák, jelvények előkerültek.

Nem egy esetben előfordult, hogy a felszabadított városokban az egykori Vörös Őrség vezetői vették magukhoz a közbiztonság ügyeinek intézését. Rendszerint sajnos atrocitásokkal volt tarkított a tevékenységük.

Főleg rendvédelmi feladatok ellátásában vettek részt, de több esetben előfordult, hogy a rendőrség állományába is jelentkeztek. A karszalagokon lévő feliratok is változatosak voltak: "Vörös-Őr", "Vörösőr", "V. Őr", "Vörös Őrség".

32. kép - Vörös színű, vászon alapanyagra fekete festékkel, sablon használatával "Vörös-Őr" felirat. A szegélyek levarrása piros cérnával és varrógéppel készítették.

Előkerültek olyan vörös színű, feliratozás nélküli karszalagok, melyeket szintén a közbiztonsági feladatokat ellátók vagy azok segítői viseltek. Vörös színű, vászon alapanyagú karszalag, géppel történt szegélyvarrású. A "2"-es szám jelentésére sajnos nem sikerült magyarázatot találni.

33. – 34. kép – külső és belső oldala

35. kép - A karszalag két végét szintén géppel varrták össze.

A kutatásaim során találkoztam az alábbi fényképpel, melyen egy civil ruhában lévő személy szovjet katonák társaságában az 1945. október 29.-i szabályzatban leírt rendőr rendfokozatú karszalagot visel a bal karján. Kinagyítva látható a kék kocka mezőben három fekete sáv egymás mellett. De így ebben a formában szabálytalan, ugyanis nem függőlegesen hanem vízszintesen kellett elhelyezni a sávokat.

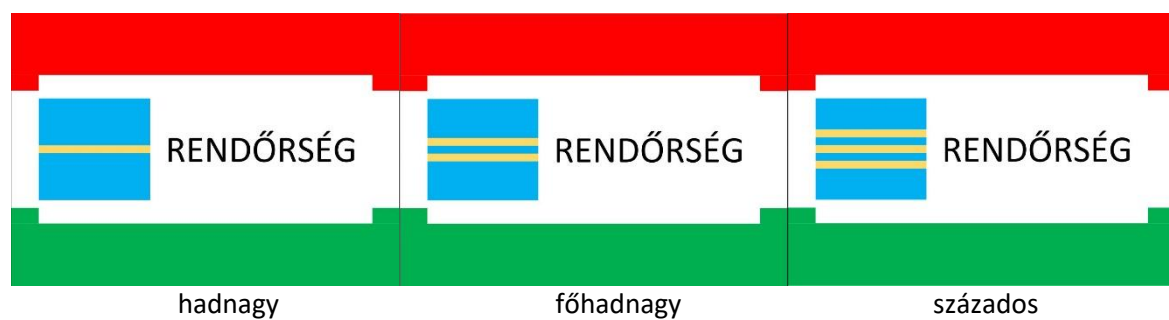

36. – 37. kép – rendőr rendfokozatú karszalag viselése

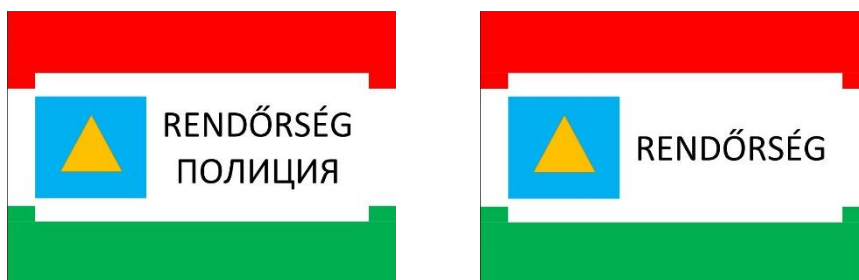
Elkészítettem azt a digitális tablót, amely az életszerűen használt 1945. október 29.-i szabályzattól eltérő feliratozású, rendfokozati jelzéssel ellátott karszalagokat mutatja be.

Elkészítettem azt a digitális tablót is, amely a 1945. október 29.-i szabállyal megegyező feliratozású, rendfokozati jelzéssel ellátott karszalagokat mutatja be.

A tanulmány sorozatban megállapított, de írásos dokumentum hiányában kikövetkeztetett karszalagokat is elkészítettem digitálisan az életszerűen használt és a szabályzat elvei szerint:

Budapesti rendőrfőkapitány helyettese

Budapesti rendőrfőkapitány

tanuló - újonc

A legfontosan dolog sokáig figyelmen kívül lett hagyva a 276.455/1945. IV. 12. B. M. számú rendelet 5. számú mellékleténél.

A karszalag leírásánál van egy fontos mondat, amely kiemelésre és bemutatásra kell, hogy kerüljön: „**A fehér mezőre a felírás előtt reávarrandó az állománycsoportnak megfelelő színű, 5 X 5 cm nagyságú négyzetű alátéthajtóka posztó; az alátéthajtóka posztóra kerül a 3.5 X 3.5 cm nagyságú búzavirágkék színű hajtókaposztó. A búzavirágkék színű hajtókaposztóra kell reávarrni a rangjelzést.**”

Az állománycsoportonkénti hajtóka színekkel korábban már foglalkoztam így szemléletesebb bemutatni képeken az idézett mondat mit is takar.

Az alábbi képeken a leírás szerint készítettem el az állománycsoportonkénti karszalagokat, természetesen nem minden rendfokozatra vonatkozóan, hanem a hajtóka színek szerint a II/A., III., IV., V., VI. állománycsoportra.

Köszönöm a megtisztelő figyelmet.

Felhasznált irodalom, jogszabályok, dokumentumok:

- Magyar Országos Levéltár, 11. segédlet 2003. – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei 1944. december 23 – 1947. május 31.
- Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) Minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1944. december 23. - 1945. november 15. – Magyar Országos Levéltár 1997
- Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–45. évi történetéhez (Bács-Kiskun Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya)
- Ludányi Gyula - Rendőrkarszalagok viselése 1945-1946 (Zsaru Magazin)
- Varga Ottó – Rendőrségi karszalagok 1945 – 1946 1. kiadás
- BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség - "Huszonöt év a dolgozó nép szolgálatában" című könyv(1970)
- Budapesti Nemzeti Bizottság jegyzőkönyvei 1945 – 1946 (Budapest Főváros Levéltára 1975)
- 276.455/1945. IV.-12. B.M. számú rendelete a magyar államrendőrség egyenruházati és felszerelési szabályzat
- Rendőrségi Közlöny 1946. január 25.-i 3. szám
- 5.007 B.M. Eln. számú rendelet a megkülönböztető jelzés (karszalag) rendszeresítéséről
- Magyar Közlöny 1945. január 27.-i 2. szám

Felhasznált képek:

- címkép: saját gyűjteményi fotók kompozíció 1945-ös rendőr karszalagok
- 01. - 02. kép – az 1945 januári és év közbeni valamint az október végi rátétek
- 03. – 04. kép - az 1945 januári és év közbeni valamint az október végi „Rendőrség” felirat
- 05. – 06. kép - az 1945 januári és év közbeni valamint az október végi orosz nyelvű felirat
- 07. – 08. kép – az összevarrás kívülről és belülről
- 09. kép – szintén egy összevarrás belülről nézve, a karszalag utólagos béléssel lett ellátva
- 10.-11. és 12.-13. kép – különböző összevarrások, kézzel és géppel
- 14. – 15. kép – valamilyen fém tárgy nyomai kívül és belül az összeillesztéshez
- 16. – 17. kép – a hurokba bújtatós megoldás
- 18. – 19. kép – a patentos megoldás
- 20. – 21. kép - láthatóak a cérnahurkok helyei a kapcsos megoldáshoz és a patentos megoldás ellendarabjainak kifejtett nyomai.
- 22. kép – Segédrendőr karszalag 1945. első feléből
- 23. kép – a szövetanyagok és a sablonnal készült feliratozás
- 24. kép - az összefogató, gumírozott szövetrés
- 25. kép A felirat fekete színű festékkel, sablon használatával került fel a karszalagra.
- 26. kép – a szövetanyag és a festés
- 27. kép - A hátoldalon látható a festék átítatódás nyomai. A két végét varrással rögzítették össze.
- 28. kép – a Rendező Gárda kvázi jelképrendszere
- 29. kép - A kialakítása szerint ez lenne a karszalag külső oldala. A fekete festék átítatódott.

- 30. kép - Fekete színű festékkal kézzel rajzolt "vörös csillag" és "RG" monogram.
- 31. kép - Kézzel rajzolt "vörös csillag" és "RG" monogram. Kifestése viszont nem történt meg.
- 32. kép - Vörös színű, vászon alapanyagra fekete festékkal, sablon használatával "Vörös-Őr" felirat. A szegélyek levarrása piros cérnával és varrógéppel készítették.
http://www.mozaweb.com/Lecke-TOR-Tortenelem_8-A_Tanacskozarsasag-102038,
- 33. – 34. kép – külső és belső oldala
- 35. kép - A karszalag két végét szintén géppel varrták össze.
- 36. – 37. kép – rendőr rendfokozatú karszalag viselése
<https://fortepan.hu/hu/photos/?q=szovjet%20katona>, Képszám 134792